

بازدید از منزل در مددکاری اجتماعی (home-visit)

تنظیم و خلاصه از : معصومه کمال الدینی - مددکار اجتماعی

مقدمه

بازدید از منزل در مددکاری اجتماعی با مهمانی رفتن، سرکشی و عیادت از بیمار متفاوت است در این ابزار حرفه ای مددکاری اجتماعی تنها برای متوجه شدن از وضعیت اقتصادی و امکانات مالی مددجو مددکار اجتماعی به منزل ایشان وارد نمی شود بلکه مددکار اجتماعی از جانب ارگان یا موسسه مربوطه برای مشاهده و ارزیابی وضعیت "اجتماعی-اقتصادی-خانواگی" و نه فقط موقعیت مالی، مأمور بازدید از محل سکونت یا اشتغال وی می شود..

برای بازدید از-منزل به سبک مددکاران اجتماعی، برخی شرایطی می بایست وجود داشته باشد. مهمترین شرط آن، **صلاحیت خود مددکار اجتماعی** است. مددکاران اجتماعی از جمله معدود گروه های حرفه ای هستند که در سراسر جهان مجوز حضور در منزل مددجویان را می یابند .

وجود مشکلات اقتصادی اجتماعی و فرهنگی یا روانی در زندگی هر یک از اعضای خانواده می تواند روی ساختار خانواده تاثیر منفی بگذارد و این گونه است که می توان گفت بین مشکلات خانواده و مشکلات اعضای خانواده نوعی رابطه دوسویه وجود دارد که هر یک ممکن است دیگری را به وجود آورد لذا با مطالعه یکی از آنها میتوان به احتمال وجود دیگری پی برد .

بازدید از منزل درمددکاری اجتماعی وسیله ای است برای کسب شناخت نسبت به مشکلاتی که در ساخت اجتماعی خانواده وجود دارد مشکلات مربوط به روابط بین اعضای خانواده و دیگر اجزاء آن و در نهایت کسب شناخت نسبت به زمینه های خانوادگی مشکلات مددجو و همچنین تاثیر مشکلات مددجو بر کل نظام خانواده

از سوی دیگر امکانات موجود در خانواده به عنوان منابع کمکی در حل مشکلات مددجو اهمیت ویژه ای دارد مددکار اجتماعی ضمن بازدید منزل به ارزیابی ساخت خانواده به عنوان یک منبع کمکی برای حل مشکل مددجو می پردازد تا در مواقع لزوم بتواند از آن استفاده بهینه نماید بازدید منزل درمددکاری اجتماعی یعنی مراجعه مددکار اجتماعی به محل سکونت دائمی مددجو با اطلاع قبلی و برای مشاهده کیفیت زندگی مددجو و مطالعه روابط حاکم بین اجزا مختلف نظام مددجو است مثل رابطه بین مددجو و همسرش مددجو با پدر و مادرش مددجو و فرزندانش بین اعضای خانواده با همدیگر حوادث و شرایط احتمالی که ساخت خانواده را دچار دگرگونی یا گسیختگی کرده است .

اهداف بازدید از منزل اطلاع از :

- مشاهده وضعیت اقتصادی
- وضعیت سکونت
- وضعیت اثاثیه منزل
- ارزیابی کیفیت روابط بین افراد خانواده
- روابط مددجو با همسایگان
- مشاهده سبک زندگی وی
- ارزیابی موقعیت اجتماعی و طبقاتی مددجو

شاید برخی از این اطلاعات را بتوان بر اساس اظهارات خود مددجو و نیز مدارک و اسنادی که وی ارائه می کند حدس زد، اما مددکار اجتماعی با مشاهده عینی فرصت کافی خواهد داشت تا ضمن برقرار کردن رابطه ای چهره به چهره در محیطی آرام، از برخی مشاهدات خود و صحبت های اهل منزل، موقعیت زندگی وی را درک کرده و در مورد نوع و کیفیت شرایط و روابط و نیز سبک زندگی وی و حتی میزان تعلقات و توجهات مددجو نتیجه گیری های درست و منطقی به عمل آورد. در این بازدید، رابطه مادر بزرگ/پدر بزرگ با نوه ها، نحوه برخورد مادر سرپرست خانوار (یا گاهی مادر ناتنی) با کودک، نظافت منزل، وجود حیوانات اهلی (در روستاها یا شهرهای کوچکتر)، پوشش مددجو و فرزندانش، غذا و نوع رژیم غذایی و حتی امکان اعتیاد والدین یا خود مددجو ملاحظه می شود

ضمن اینکه مددجو در منزل مددجو ابتدا باید به وضعیت خانوادگی او کاملاً دقت کند و در فرم های مددکاری ذکر نماید از جمله :

۱- مشخصات خانواده

۲- نوع خانواده: مثال تک والدی و...

۳- محیط زندگی خانواده: شامل

الف) محیط بیرونی خانواده: بطور مثال: منزل مددجو در کوچه ای واقع در وسط شهر می باشد که از دو سمت به خیابان های اصلی شهر راه دارد و از یک سمت بن بست می باشد. خودرو های شخصی و موتورسواران از این کوچه عبور و مرور دارند. منزل وی مجهز به سیستم دفع فاضلاب، زباله شهری، آب، برق، گاز، تلفن و فضای سبز (باغچه کوچکی در گوشه حیاط) است. کوچه آسفالت نمی باشد. بهداشت کوچه نسبتاً مطلوب بوده و جویبار های محل سرپوشیده اند.

ب) محیط درونی خانه: بطور مثال مساحت منزل وی حدوداً ۳۰۰ متر است و تک طبقه که تنها سه پله دارد، سه اتاقه، شامل یک آشپزخانه، یک اتاق خواب و یک حال بزرگ است. وسعت منزل متناسب با افراد خانواده می باشد. ساختمان از آجر و خشت بنا شده که ۴ سال است که رطوبت گیری و بازسازی شده است. به دلیل قدیمی بودن منزل استحکام کمتری در برابر رطوبت و زلزله دارد و در صورت جاری شدن سیل به دلیل نزدیکی به سطح زمین امکان سیل گرفتگی وجود دارد

۴- عملکرد خانواده: الف) عملکرد عاطفی : ب) عملکرد اجتماعی : ج) عملکرد بهداشتی : د) عملکرد اقتصادی

۵- بررسی وضعیت تندرستی اعضا خانواده

سوالات مهم در بازدید مددکاری

در فرایند بازدید منزل مددکار اجتماعی سعی می کند برای سوالهای زیر جوابهای مناسب بیابد

- ۱- محل سکونت مددجو در چه نوع محله ای است؟ آیا از محله های جرم خیز شهر است یا خیر
- ۲- میزان آلودگی هوا، صدا، محیط فیزیکی محیط اجتماعی - فرهنگی در محدوده زندگی مددجو چقدر است؟
- ۳- آیا تسهیلات فرهنگی لازم مثل مدرسه، مسجد، کتابخانه، پارک و... در دسترس خانواده هست؟
- ۴- آیا خانواده مددجو به وسایل حمل و نقل مناسب برای جابجایی در شهردسترسی دارند؟
- ۵- نوع مسکن مددجو چیست؟ خانه آپارتمان و آیا فضای لازم برای تعداد اعضای خانواده را دارد؟
- ۶- نوع سکونت در این مسکن چگونه است؟ ملکی رهن و اجاره ای سازمانی و...؟
- ۷- اگر سکونت در مسکن اجاره ای است آیا میزان اجاره بیش از ۳۰ درصد درآمد کل خانوار است؟
- ۸- مسکن چند ساله است؟ آیا از نظر رطوبت دیوارها و غیره قابل زندگی هست؟ معماری ساختمان چگونه است آیا جوابگوی ترکیب جنسی و گروه سنی فرزندان خانوار هست؟
- ۹- آیا خانواده مددجو در این محله بومی است یا مهاجر است؟
- ۱۰- آیا محل سکونت از تسهیلات رفاهی مثل آب و برق و گاز و بخاری و کولر برخوردار است؟
- ۱۱- آیا محل سکونت مددجو از نور آفتاب و هوای سالم به اندازه لازم برخوردار است؟
- ۱۲- آیا دسترسی به تلفن در محل سکونت یا در نزدیکی محل سکونت خانوار وجود دارد؟
- ۱۳- آیا حداقل وسایل زندگی مثل یخچال، اجاق فرش تلویزیون و غیره در حد متعارف زندگی مددجو فراهم است؟
- ۱۴- آیا امکان دسترسی به مراکز بهداشتی - درمانی به ویژه مراکز درمانی سازمان تامین اجتماعی برای خانواده مددجو به راحتی وجود دارد؟
- ۱۵- آیا محیط خانه از نظافت لازم و در حد متعارف زندگی مددجو برخوردار است؟
- ۱۶- میزان حضور والدین در محل سکونت در کنار فرزندان در شبانه روز تا چه حدی است؟
- ۱۷- آیا در بین اعضای خانواده مددجو فرد معتاد دارای سابقه خلافکاری اخلاقی یا بیمار شدید روانی وجود دارد؟
- ۱۸- آیا هیچ عضوی از خانواده مددجو سابقه زندان یا کانون اصلاح و تربیت دارد؟
- ۱۹- آیا در بین اعضای خانواده مددجو بیمار صعب العلاج یا معلول به ویژه سالمند معلول وجود دارد؟
- ۲۰- ترکیب خانواده از نظر سن و جنس چگونه است؟ تعداد زن و مرد در گروههای سنی مختلف

- ۲۱- آیا همه اعضای خانواده که در سن مدرسه هستند به مدرسه می روند؟ چند نفر دانشجو و دانش آموز در خانواده است؟
- ۲۲- وضعیت اشتغال و سربازی اعضای خانواده چگونه است؟ چند نفر بیکار در خانواده وجود دارد؟
- ۲۳- وضعیت ازدواج دختران در سن ازدواج خانواده در چه مرحله ای است؟ برای تهیه جهیزیه آنها چه اقداماتی شده است؟
- ۲۴- ارتباطات همسایگی اعضای خانواده و همسایگان چگونه است؟
- ۲۵- آیا درآمد کل خانواده جوابگوی حداقل زندگی خانواده هست؟
- ۲۶- میزان بدهی های خانواده و نوع بدهی ها چگونه است؟ بدهی به بانک، بین فامیل، قرض الحسنه و بهره ای
- ۲۷- کیفیت تغذیه در خانواده مددجو به چه صورتی است؟ آیا حداقل کالری، پروتئین میوه و سبزیجات فراهم است؟
- ۲۸- آیا لباس اعضای خانواده به ویژه نوجوانان خانواده در حد مناسبی تامین است؟
- ۲۹- آیا اوقات فراغت خانواده با برنامه های مناسب مثل مسافرت، پارک و دیگر مراکز فرهنگی تامین میشود؟
- ۳۰- آیا امنیت اقتصادی لازم در خانواده وجود دارد؟ امنیت شغلی امنیت درآمد و پس انداز
- ۳۱- مدیریت خانواده از چه نوع است؟ مشارکت پذیر، حاکمیت مطلق پدرسالاری، مادر سالاری و...
- ۳۲- آیا امنیت روانی - اجتماعی لازم در خانواده برقرار است؟
- ۳۳- آیا محبت و احساس تعلق به خانواده در بین اعضای خانواده در حد لازم وجود دارد؟
- ۳۴- میزان امید به آینده در خانواده در چه حدی است؟
- ۳۵- میزان دور هم جمع شدنم ولذت بردن از زندگی در خانواده در چه حدی است؟
- ۳۶- میزان رسیدگی به درس و مشق فرزندان در خانواده تا چه حدی است؟
- ۳۷- میزان آرامش و یا سروصدا و جنجال در خانواده در چه حدی است؟
- ۳۸- میزان سکوت غصه و فکر خیال در خانواده در چه حدی است؟
- ۳۹- میزان مهمانی رفتن و مهمانی دادن خانواده در چه حدی است؟
- ۴۰- آیا اعضای خانواده در جشن ها و عزاداری های ملی و مذهبی و مراسم فامیلی شرکت فعالانه دارند؟
- ۴۱- آیا حرمت اعضای خانواده توسط یکدیگر رعایت می شود؟ رفتار آنها با احترام است؟
- ۴۲- رابطه خانواده با بستگان و فامیل دور و نزدیک چگونه است؟

- ۴۳ - آیا بین بستگان و فامیل خانواده کسانی هستند که بتوانند به عنوان منابع کمکی روی آنها حساب کرد ؟
- ۴۴ - تاریخچه مشکل مددجو در خانواده چیست ؟
- ۴۵ - اعضای خانواده نسبت به مشکل مددجو چه نگرشی دارند ؟ علل بروز مشکل را چگونه تحلیل می کنند ؟
- ۴۶ - منابع کمکی مرتبط با خانواده کدامند ؟ اعضای خانواده و ارتباطات بیرونی آنها با افراد و نهادها
- ۴۷ - برنامه تک تک اعضای خانواده و کل خانواده برای مشارکت در حل مشکل مددجو چیست ؟
- ۴۸ - موسسه های کمک رسانی که در محدوده محل زندگی خانوادگی شعبه دارند مثل تامین اجتماعی بهزیستی و ... کدام اند ؟
- ۴۹ - برنامه های کوتاه مدت میان مدت و طولانی مدت خانواده برای حل مشکل مددجو و حفظ خانواده چیست ؟
- ۵۰ - موسسه محل کار مددجو چه کمک هایی را میتواند در اختیار خانواده مددجو قرار دهد برای حل مشکل مددجو ؟
- ۵۱ - طرح کمکی که هنگام بازدید منزل و با نظر اعضای خانواده تهیه شده است چیست ؟
- ۵۲ - در مجموع ظرفیت های خانواده انگیزه های خانواده و موقعیت های ویژه خانواده چگونه است ؟
- ۵۳ - ارزیابی مددکار در مورد ساخت اجتماعی خانواده مددجو چیست ؟
- ۵۴ - ارزیابی مددکار در مورد کارکردهای اجتماعی و خانواده مددجو چیست ؟
- ۵۵ - ارزیابی مددکار در مورد میزان اعتماد به نفس و استقلال خانواده چیست ؟
- ۵۶ - ارزیابی مددکار در مورد فرآیند تصمیم گیری در خانواده مددجو چیست ؟
- ۵۷ - در مجموع چه نوع فرهنگی در خانواده مددجو حاکم است شهری روستایی عشایری سنتی جدید مذهبی سودجویانه با گذشت خشن مهربان و ....

نکاتی مهم در بازدید مددکاری

نکته اول بهتر است مددکار اجتماعی یک فرم گزارش نویسی بازدید منزل در پرونده مراجعین داشته باشد تا در صورت لزوم بازدید همراه خود ببرد و گزارش نویسی را طبق آن انجام دهد و با دست خالی به بازدید نرود مثلاً یک جعبه شکلات یا شیرینی به همراه خود ببرد

۱. ضرورت بازدید از منزل نه تنها برای مددکار اجتماعی که برای مراجع و خانواده نیز مشخص شده باشد
۲. بین مشکل مراجع و بازدید از منزل رابطه معقول وجود داشته باشد بطورمثال برای دریافت وام صندوق پس انداز طبق مقررات لزومی به بازدید از منزل نیست
۳. بازدید منزل حتماً باید با هماهنگی با مراجع و خانواده اش و رضایت ایشان باشد مددکار نمی تواند بدون رضایت ایشان بازدید انجام دهد حتی اگر ضرورت داشته باشد و مراجع از زمان بازدید اطلاع داشته و توافق کنند و در ساعت اداری باشد
۴. هیچگونه مانع دیگری برای حضور در مددکار در بازدید از منزل نداشته باشد مثلاً حضور زن مددکار در منزل یک مرد مراجع یا برعکس. ضمن اینکه باید نکات شرعی را رعایت کرد از نظر اجتماعی هم مددکار باید جلوی رواج شایعات و تفسیر و تعبیرهای نادرست را بگیرد
۵. باید شان و منزلت مراجعه و خانواده او را حفظ کند و آنها را نرنجاند
۶. از بردن همکار غیر مددکار و یا فرستادن شخص غیر مسئول مانند راننده و... به منزل مراجع خودداری کنند نگاه شما با نگاه این افراد متفاوت است و اگر تنهایی برای فرد رفتن به محل بازدید مقدور نیست می تواند از مددکار دیگری یا روان شناس یا همکار دیگری که مستقیماً با مراجعه سرو کار دارد کمک بگیرد به طور کلی بهتر است در بازدید مددکاری از حضور دو نفر مددکار ترجیحاً یک زن و مرد استفاده گردد
۷. از پارک کردن ماشین دارای آرم موسسه در جلوی خانه مراجع خودداری کنید
۸. از مصاحبه جلوی در منزل خودداری کنید این فقط دیدن از منزل است نه بازدید مددکاری
۹. فقط به اوضاع اقتصادی خانواده توجه نشود مددکار در پی این نیست که مراجع فقیر است یا نیست
۱۰. سادگی لباس مددکار اجتماعی و بی پیرایه بودن مددکار در ارتباط تاثیر مناسبی دارد بخصوص در خانواده های کم بضاعت استفاده از پوشش بسیار رسمی مانند کت و شلوار و لوازم آرایشی و جواهرآلات رابطه

حرفه ای را خدشه دار می کند البته ساده بودن با مرتب بودن و پاکیزگی منافاتی ندارد مثلا مددکار نباید در هنگام ورود خانه جورابهایش پاره باشد یا بو بدهد و بگذارد به حساب سادگی

۱۱. مددکار در هنگام بازدید از منزل باید خوب گوش کند هم خوب مشاهده کند هم خوب صحبت کند و رفتارهای کلامی و غیرکلامی مراجع و اعضای خانواده را مد نظر داشته باشد

۱۲. مددکار نباید در هنگام بازدید از منزل تحت تاثیر وضعیت زندگی قوی بدهد که بعدها نتواند آن را انجام دهد

۱۳. جهت رعایت احترام هر چه که مهمان آورد را بپذیرید حتی اگر یک لیوان چایی یا آب ساده باشد اما از آنها بخواهید برای صحبت کردن آمده اید و برای پذیرایی زحمت نکشند

نکات ایمنی مهم در هنگام بازدید مددکاری پیش از عزیمت به محل

- ۱- آشنائی با مکان مورد نظر و اینکه باید بدانید کجا می روید: یک گوشی موبایل با خودتان داشته باشید تا در صورت گم شدن یا بروز هر نوع مشکلی از آن استفاده کنید.
- ۲- در صورت امکان با کسی همراه باشید: از یک همکار مددکار بخواهید شما را همراهی کند بخصوص اگر اولین بازدید شماست.
- ۳- مطلع کردن همکاران و سرپرستان: حتما کسانی را در جریان بازدید خود قرار دهید که کی و کجا می روید و کی برمیگردید. سرپرست اداره، همکاران بخش و سرپرست کارورزی مهم ترین کسانی هستند که باید از برنامه بازدید از منزل شما مطلع باشند.
- ۴- ساده بودن اتوموبیل: اگر با اتوموبیل خود به محل بازدید میروید، دقت کنید که بیرون و داخل آن ساده و فاقد ابزار و علایم جلب نظر کننده باشد به این ترتیب بچه های محل و یا افراد خرابکار و سارق کمتر به طرف اتوموبیل شما جذب خواهند شد (توجه دارید که معمولا بازدید از منازل در مناطق و محله های محروم بیشتر ضرورت پیدا میکند)
- ۵- اگر به تنهایی به بازدید خصوصا در محله های جرم خیز می روید همیشه درها و شیشه های اتوموبیل را کاملا بسته و قفل نمایید و در مکانهای همیشه روشن توقف کنید.

نمونه یک فرم ثبت بازدید از منزل مددکاری

مشخصات اعضای خانواده:						
ردیف	نام و نام خانوادگی	نست	سن	وضعیت تأهل	تحصیلات	محل
مشکل از دید						
مشکل از دید مددکار:						
راهنما:						

نام و نام خانوادگی و امضای
مددکار اجتماعی

نام و نام خانوادگی	
شرح بازدید	تاریخ

منابع :

- سام آرام، عزت الله (۱۳۸۱)، کارايزارهای مددکاری اجتماعی در کارگاه ، مجله کار و جامعه ، شماره ۴۶ ، آذر
- موسوی چلک ، حسن (۱۳۸۸) مددکاری اجتماعی کار با فرد ، انتشارات سمت
- یزدانی عباسعلی (۱۳۹۲)، بازدید از منزل به سبک مددکاری اجتماعی ، انجمن مددکاران اجتماعی ایران

انتشار یافته در مجموعه رسانه های تخصصی مددکاری اجتماعی ایرانیان

www.iransocialworkers.ir